

4. *Афонін О. В.* Українська книга в контексті світового книговидання / О. В. Афонін, М. І. Сенченко. — Київ : Кн. палата України імені Івана Федорова, 2009. — 277 с.
5. *Лисицина Н. А.* Деятельность Библиографической секции ИФЛА в области международного профессионального сотрудничества / Н. А. Лисицина, И. Г. Хомякова // Культура и образование. — 2014. — № 10, окт. — Режим доступа: <http://vestnik-rzi.ru> (дата обращения: 01.03.2015). — Загл. с экрана.

Mykola Senchenko
Book trade bibliography of Germany

The article considers some aspects of the development of the German book industry, in particular the book distribution and the formation of the book trade bibliography. Analysis of the source base shows that despite the significant experience of publishers and booksellers in Germany, in the Ukrainian research field little attention is paid to the history and modernity of the book trade bibliography of this country.

The history of the formation of catalogs is analyzed, starting from the announcements of itinerant booksellers, fair catalogs of the 16th century, in particular the Frankfurt and Leipzig catalogs; bibliographic catalogs, reflecting the proposals of auctions and antique shops of the 17th century, the first specialized book trade periodicals of the 18th century to modern indexes.

The activities of the Exchange Union of German Booksellers, founded in 1824 in Leipzig, which occupies a special place in the history of book trade bibliography in Germany, and the German Library in Leipzig, the founding of which in 1912 marked the beginning of the next stage in the development of national bibliography, a single system of bibliographic indexes produced by the library.

Keywords: book trade bibliography; publishing bibliography; bibliography theory; history of book trade bibliography; book catalogs; foreign bibliography

References

1. Sikorskij N. M. (gl. red.). (1982). *Knigovedenie. Enciklopedicheskij slovar'*. Moskva: Sovetskaya enciklopediya.
2. Gruzinova L. B. (1995). *Inostrannaya bibliografiya : konspekt lekcij*. Moskva: Mir knigi.
3. Gruzinova L. B. and Kamenskaya N. G. (1998). *Bibliografiya v zarubezhnyh stranah : konspekt lekcij*. Moskva: Izd-vo MPI.
4. Afonin O. V. and Senchenko M. I. (2009). *Ukrayinska kniga v konteksti svitovogo knigovidannya*. Kyiv: Kn. palata Ukraini imeni Ivana Fedorova.
5. Lisicyna N. A. and Homyakova I. G. (2014). *Deyatelnost Bibliograficheskoy sekcii IFLA v oblasti mezhdunarodnogo professionalnogo sotrudnichestva. Kultura i obrazovanie*, № 10, okt., [online]. Available at: <http://vestnik-rzi.ru> [Accessed: 01.03.2015].

Надійшла до редакції 23 лютого 2021 року

УДК 655.4/.5(100"2019"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.2(295).10-15

Михайло Онищук,

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу моніторингу ЗМІ Книжкової палати України,
e-mail: zmi@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-1340-1538>

Лариса Татарінова,

старший науковий співробітник
відділу моніторингу ЗМІ Книжкової палати України
e-mail: larysa@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-7950-7773>

2019: найуспішніший рік для книговидання перед пандемією COVID-19

Пандемія COVID-19 внесла суттєві корективи в діяльність кожного із секторів креативної індустрії. Однією з найуразливіших стала галузь книговидання. Криза триває й нині, а отже зарано узагальнювати збитки та втрати у цій сфері.

У статті досліджено тенденції розвитку світового книговидання 2019 р. перед пандемією COVID-19, розглянуто основні показники видавничої галузі у провідних країнах світу. На основі аналізу звітів національних асоціацій видавців висвітлено особливості розвитку видавничої справи, співвідношення друкованої й електронної книг, роль і місце аудіокниги в сучасних умовах.

Доведено, що нині самвидав становить потужну конкуренцію традиційному книговиданню й розповсюдженню, а в умовах технологічного прогресу може стати загрозою для усталених моделей публікації.

Ключові слова: видавнича галузь; видавництва; друкована книга; електронна книга; аудіокнига; самвидав; книжковий ринок; асоціація видавців

Постановка проблеми. Упродовж 2019 р. у книжковій індустрії була виразною тенденція до зростання обсягів книговидання, появи його нових форм і способів в умовах викликів цифрової епохи. Пандемія COVID-19 негативно вплинула на всі сфери економіч-

ного, суспільно-політичного та соціального життя провідних країн світу. Дослідження аспектів розвитку книжкової індустрії 2019 р. дає змогу здійснити порівняльний аналіз її динаміки напередодні пандемії COVID-19, що й зумовлює актуальність статті. Здо-

буті результати слугуватимуть підставою для висновків, як видавнича галузь пережила кризу, скільки років їй знадобиться, щоб досягнути рівня 2019 р. і чи залишиться він найуспішнішим в історії книговидавництва.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Вивченню особливостей і тенденцій розвитку книговидавничої справи присвячено багато наукових розвідок і праць. Зокрема, національні видавничі галузі досліджували Е. Коптуг (Німеччина), J. Johnson (Китай), С. Dinenage (Велика Британія), А. Watson (США) та інші, чий журналістські матеріали використано під час підготовки аналітичних звітів німецької дослідницької компанії Statista (спеціалізується на аналітиці ринкових і споживчих даних) [1; 4; 7; 13].

Водночас наукових публікацій, присвячених виданням книг і динаміці розвитку галузі 2019 р., на наш погляд, замало. Аналіз здобутків книжкової індустрії напередодні пандемії COVID-19 дасть змогу визначити особливості перспективного розвитку галузі, враховуючи економічні наслідки від епідемії, а також з'ясувати можливості поступового переходу від друкованої до електронної публікації.

Мета статті — узагальнити основні показники й тенденції розвитку індустрії книговидавництва у провідних країнах світу за 2019 р. із метою отримання даних для порівняння стану і перспектив функціонування галузі в умовах пандемії COVID-19 і викликів цифрової доби в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. З погляду 2021 р. зрозуміло, що світова пандемія вплинула на всі сфери нашого буття, зокрема й на видавничий бізнес. Як працювали видавництва на початку й під час боротьби з COVID-19 ще доведеться ґрунтовно проаналізувати. У звіті Німецької асоціації видавців та книгорозповсюджувачів (Deutscher Verband der Verlage und Buchhändler) зазначено, що продажі книг 2020 р. у порівнянні з 2019-м знизилися на 65,7%. Унаслідок закриття через локдаун книгарні зазнали значних збитків, як, власне, й видавці. У порівнянні з позаминулим роком, 2020 р. їхні фінансові втрати становили 14,5%. Випуск багатьох видань перенесено на 2022 р., а окремі книги через кризу взагалі не побачили світ [1].

За даними дослідницької компанії Research and Markets, з'ясовано, що обсяги світового ринку книговидавців скоротилися з 92,8 млрд дол. 2019 р. до 85,9 млрд дол. 2020 р. Зниження загалом пов'язано з уповільненням економічного зростання в різних країнах через спалах COVID-19 та заходи з його стримування. Згодом ринок має відновитися й від 2021 р. зрости в середньому на 2%, а вже 2023 р. досягти показника 91,4 млрд дол. [2].

А от найкращим за усіма параметрами для видавництва перед пандемією був 2019 р. Далі докладно проаналізуємо стан видавничої галузі за окреслений період в різних країнах світу, оскільки у відкритий доступ ці дані надійшли в листопаді—грудні 2020 р., коли було опубліковано звіти національних асоціацій видавців.

Велика Британія

Рік 2019-й був найуспішнішим для видавничої справи у Великій Британії. Генеральний директор

Британської асоціації видавців С. Лотінга в передмові до звіту за 2019 р. зазначив: "До пандемії коронавірусу видавнича індустрія Великої Британії процвітала, і 2019 р. був найуспішнішим роком в історії видавничої справи. Дані віддзеркалюють постійну потребу людей у книгах та їхнє бажання читати. Британська видавнича індустрія повинна була зрости до 10 мільярдів фунтів стерлінгів до 2030 р., але завадила пандемія, це зростання відновиться, якщо уряд належним чином підтримає нас. Це означає забезпечення справедливого ринку для книг, зокрема підтримку книгарень і надання життєво необхідного фінансування школам та університетам, щоб вони могли купувати освітні ресурси, необхідні учням для дистанційного навчання.

Дані звіту за 2019 р. демонструють історію успіху до COVID-19, але вони не відображають серйозних проблем, з якими видавці зіткнулися під час цієї пандемії. Попри труднощі, ми знаємо, що багато людей продовжують шукати у книгах розраду, просвіту та розвагу" [3].

Обсяги продажу книг, журналів і прав у Великій Британії зросли до 6,3 млрд фунтів стерлінгів 2019 р., що на 4% вище, ніж 2018 р. і на 20% — ніж 2015 р.

Дані Британської асоціації видавців свідчать про зростання доходів від реалізації як друкованої, так і цифрової продукції. Експорт залишився вирішальним чинником успіху галузі й становив 59% загального доходу від продажів.

Наведемо основні статистичні дані зі щорічного звіту Британської асоціації видавців за 2019 р.:

- дохід від продажу друкованої продукції зріс на 3% — до 3,5 млрд фунтів стерлінгів;
- дохід від продажу цифрових видань зріс на 4% — до 2,8 млрд фунтів стерлінгів;
- дохід від продажу споживчих аудіокниг зріс на 39% — до 97 млн фунтів стерлінгів;
- дохід від продажу документальної та довідкової літератури зріс до 6% — до 1 млрд фунтів стерлінгів;
- дохід від продажу художньої літератури знизився на 1,1% — до 582 млн фунтів стерлінгів, що є світовою тенденцією.

Для Великої Британії Європа є найбільшим експортним регіоном постачання друкованих книг, і 2019 р. на цей сегмент припадало 36% усієї вартості експорту. Австралія також є одним із найбільших експортних ринків. Суттєво зростали окремі показники експорту, зокрема художньої літератури до Китаю (на 26,4%), наукових видань — до Польщі (на 71,2%) і Нідерландів (на 38,2%), книг для дітей — до Канади, чий експортний ринок у цьому сегменті зростав найшвидше (на 52,3%). ОАЕ — найбільший експортний ринок для шкільних підручників, водночас найістотніше ці показники зростали в Кувейті (на 92,7%), за яким слідують Оман (на 89,1%) і Туреччина (на 60,3%). Іспанія є найбільшим експортним ринком для підручників і посібників із викладання англійської мови, тоді як найшвидше зростають обсяги експорту до Росії (на 110,9%) і Перу (на 58,9%). США становлять найбільший експортний ринок для академічних

та професійних книг. Доходи від реалізації літератури із суспільних і гуманітарних наук до Сінгапуру зросли на 19,9%, водночас найстрімкіше зростав ринок експорту наукових, технічних і медичних книжок Канади (на 51,2%). Найбільшим регіоном експорту наукових журналів є Північна Америка, а найшвидше зростали ринки країн Африки на південь від Сахари (на 9,6%).

Сполучені Штати Америки

Для видавничої галузі США 2019 р. був також доволі вдалим: побачили світ понад 1,68 млн друкованих та електронних книг, з яких 1,55 млн друкованих і 130 тис. електронних.

Згідно з підрахунками 2019 р., у США було реалізовано майже 675 млн друкованих видань і приблизно 335,7 млн електронних [4]. Продажі електронних книг важко відстежувати через брак доступних статистичних даних, котрі не надто охоче надають і великі роздрібні торговці, як-от Amazon, і дрібніші, що не публікують показників обсягів реалізації.

Наразі Amazon контролює 64% продажу друкованих книг в інтернеті, до того ж темпи онлайн-торгівлі новими виданнями зростають доволі швидко.

Порівняно з інтернет-книгарнями, традиційні крамниці все ще лідирують за показниками реалізації друкованої літератури; хоча й повільно, у них зростають і обсяги продажу електронних книг.

Коли електронні книги вперше з'явилися на ринку, багато споживачів вірили, що прогресивні технології витіснять традиційну літературу. Попри ці прогнози, новітні формати, що, безумовно, скорегували розвиток галузі, не призвели до загибелі друкованих книг, і на відміну від багатьох інших сфер, книжкова індустрія не була переповнена цифровими продуктами. Люди все ще відчувають зв'язок із фізичною формою паперових видань, попри очевидні переваги електронних. Утім, книжковий ринок США має достатній потенціал, аби випускати широкий спектр різноформатної книжкової продукції для забезпечення потреб різних категорій читачів. Усупереч побоюванням, що споживачі втрачають інтерес до читання у цифрову добу, американці щорічно витрачають на придбання літератури в середньому 110 дол., зокрема 2019 р. майже 74% дорослого населення США прочитали принаймні одну книгу.

Частка аудіокниг 2019 р. у США становила 8,1% загального обсягу ринку, продемонструвавши значне зростання порівняно з 2018-м. З'ясовано, що позаминулого року споживачі аудіоконтенту надавали перевагу аудіокнигам, оскільки вони розважають, наприклад, 51% респондентів слухали їх, щоб відпочити. Однією з суттєвих переваг цього виду видань є мобільність, адже користувачі можуть насолоджуватися твором під час руху, без потреби зосереджуватися на читанні у традиційний спосіб. Упродовж кількох останніх років популярність аудіокниг поміж дорослого американського населення різного віку значно зросла. У 2019 р. показник обсягів реалізації на ринку аудіокниг у США сягав 1,2 млрд дол. Слід також зазначити, що впродовж восьми років виразна тенденція двозначного збільшення доходів від реалізації аудіокниг.

Книгам у м'якій обкладинці належить найбільша частка на ринку — 36,2% загального доходу галузі; сегмент видань у палітурці охоплював 34,3%.

У Сполучених Штатах електронні книги популярніші за аудіокниги серед дорослих у всіх вікових категоріях, однак найбільший попит має друкований формат, що лідирує з великим відривом.

Китай

Дані Statista свідчать про те, що на Китай та США припадає майже половина книг, котрі щорічно видаються у світі [5].

У 2019 р., повідомляє дослідницька компанія OpenBook, китайський книжковий ринок зріс на 14,4%, у порівнянні з 2018 р., і сягав 102,27 млрд юанів (14,9 млрд дол.) [6].

Прикметно, що обсяги онлайн-продажів вдвічі перевищували показники традиційних книгарень. Як і на багатьох книжкових ринках світу, перехід до інтернет-торгівлі тривав кілька років, а 2019 р. значно пришвидшився.

За даними OpenBook, позаминулого року доходи від мережевих книгарень становили майже 24,9% загального обсягу реалізації, а показник зростання, в порівнянні з 2018 р., залишався не надто значним, сягнувши 71,51 млрд юанів (10,4 млрд дол.). На відміну від цієї статистики, свідчить дослідження, обсяги продажу у традиційних книгарнях скоротилися на 4,24% і сягали позначки 30,76 млрд юанів (4,5 млрд дол.).

У 2019 р. головними тенденціями розвитку книжкової галузі в Китаї стали зменшення найменувань виданих книг та зростання цін на літературу. Поміж основних причин аналітики OpenBook виокремлюють скорочення кількості нових видань, випущених 2019 р. Загальний обсяг продукції позаминулого року становив 194 тис. найменувань, що на 6,7% менше від 2018 р.

Про які тенденції китайського книжкового ринку свідчать ці показники? Видавці пояснюють, що надають перевагу випуску меншої кількості книг, проте вищої якості. Ця концепція, схоже, здобула прихильників і в окремих частинах західних ринків, особливо через те, що продаж прав на книги стає дедалі прибутковішим, аніж пряма реалізація друкованої продукції споживачам.

Упродовж аналізованого періоду ціни на книги в Китаї продовжували зростати, зокрема середня ціна збільшилася з 40 юанів 2018 р. (5,83 дол.) до 45 юанів 2019 р. (6,56 дол.). Водночас зростання цін на книги в Китаї певною мірою компенсують знижки, котрі пропонують інтернет-книгарні, зокрема впродовж 2019 р. вони коливалися в межах 38—41%. Для порівняння: знижки, що їх пропонують у традиційних книжкових крамницях, загалом становлять лише 11%. Наприклад, довідники для самопомогі, що вельми популярні серед китайських споживачів, пропонують чи не з найбільшою знижкою на ринку — до 60% роздрібною ціною; ціну на книги для дітей та академічні видання зазвичай знижують від 40 до 50%; на книги з природознавства, медицини, а також на навчальні посібники, біографії та бізнес-літературу надається знижка від 30 до 40%, а на видання в галузі інженерії

та технологій, враховуючи комп'ютерні посібники, зазвичай пропонують менші знижки — приблизно 30%.

Франція

Для видавничої галузі Франції 2019 р. теж був вдалим. Усупереч поширеній думці про зниження популярності читання, французи не зраджують цьому виду дозвілля й у середньому за рік читають 17 книг у паперовому форматі та 4 — у цифровому, і цей показник залишається стабільним упродовж тривалого періоду.

Згідно зі щорічним дослідженням інституту GfK (Gesellschaft für Konsumforschung, Товариство споживчих досліджень), кількість книг, проданих у Франції 2019 р., становила 366 млн назв на суму 3,97 млрд євро. Частка паперової літератури, як і раніше, залишається більшою. У 2019 р. кількість нових видань у Франції сягала 68 тис., а дохід від продажу цифрових книг становив приблизно 213 млн євро. Частка електронних публікацій зросла на 9%. Позаминулого року покупці витрачали в середньому 116 євро на придбання паперових чи цифрових книг [7].

Однак яким виданням надають перевагу французи? Журнал Livres Hebdo опублікував звіт про найвищі річні продажі книг позаминулого року.

Бестселером 2019 р. став графічний роман "Астерікс. Дочка Версінгеторікса" від Жана-Іва Феррі й Дідьє Конрада. Продано понад півтора мільйона примірників коміксу, і він піднявся на верхню сходинку п'єдесталу пошани.

+2% — така динаміка зростання сегмента коміксів і графічних романів 2019 р., згідно з останніми даними Livres Hebdo; +4,5% — індекс зростання книжкового ринку загалом.

Німеччина

За даними Німецької асоціації видавців та книго-розповсюджувачів, 2019 р. у країні було опубліковано приблизно 70,4 тис. нових назв книг [8]. Для порівняння: 2017 р. випущено 82 636 найменувань, 10 років тому ця цифра становила майже 95 000. Крутий спад. Проте це загальносвітова тенденція зі скорочення випуску нових назв книг.

Згідно зі звітом Біржової асоціації німецьких книготорговців (Börsenverein des Deutschen Buchhandels) за 2019 р., загальний обсяг продажу становив 9,1 млрд євро (10,4 млрд дол.), що свідчить про високу прибутковість галузі [9]. Для порівняння: показники реалізації в музичній індустрії сягають 1,6 млрд євро, у сфері комп'ютерних та відеоігор — 2,4 млрд євро, а в кіноіндустрії — 2,9 млрд євро.

У 2019 р. доходи німецьких видавців від продажу документальної літератури зросли на 4,9%.

Російська Федерація

Згідно з офіційними даними, 2019 р. російські видавництва випустили 115 171 назву книг і брошур сукупним накладом 435,1 млн пр. Нові видання становили 89% загального масиву літератури, а перекладні — 16% [10].

У порівнянні з 2018 р. число назв зменшилося на 1,5%, водночас сукупний наклад видань виявився на 0,6% вищим, ніж роком раніше.

Утім, якщо розглядати дванадцятирічний цикл (2008—2019), то, звісно, жодних проривів (хіба що вниз) не спостерігаємо. За окреслений хронологічний

проміжок кількість випущених найменувань книг і брошур у країні знизилася на 6,6%, а їх сукупний наклад — на 42,8%.

У 2019 р. зріс і середній наклад одного видання, у порівнянні з 2018 р. — на 2,2%, і становив 3778 пр., хоча від 2008 до 2019 р. цей показник зменшився майже на 40%.

Індекс кількості випущених друкованих примірників книг і брошур у розрахунку на душу населення за підсумками 2019 р. сягав 2,97 і в порівнянні з 2018-м збільшився на 0,7%.

У 2019 р. найбільшими накладами в сегменті художньої літератури вперше вийшли книги не російського письменника, а американського "короля жахів" С. Кінга. Загальний тираж 163 випущених назв його книг становив 1,103 млн пр. Багаторічний лідер цього рейтингу Д. Донцова опинилася лише на другому місці, до того ж із суттєвим відривом. Загальний тираж 68 назв її книг, випущених 2019 р., становив 776 тис. пр.

Позаминулого року найпопулярнішим автором видань для дітей увосьме поспіль став К. Чуковський, загальний тираж творів якого становив 1380,5 тис. пр.

У 2019 р., за даними Російської книжкової палати (РКП), у країні діяли 4953 видавництва. Цей показник охоплює всі видавничі організації, що впродовж року надіслали в палату принаймні один примірник випущеної книги. За рік кількість видавничих організацій, чия діяльність із випуску друкованої продукції зафіксовано РКП, несподівано різко скоротилася: від 5794 до 4953, тобто на 841 суб'єкта, або на 14,5%.

За кількістю випущених назв рейтинг російських видавництв очолює "Ексмо" (ІГ "Ексмо-АСТ"), де 2019 р. вийшло 9313 назв книг і брошур (+0,7% до 2018 р. і -10,8% до 2008-го). Друге місце посідає видавництво "АСТ", що позаминулого року надрукувало 8467 назв книг і брошур (+ 8,6% до 2018 р. і -14,3% до 2008-го). На третій позиції — видавництво "Промсвещение", що 2019 р. випустило 4532 назви (+33,3% до 2018 р. і +320,4% до 2008-го) [11].

Російське книговидання сконцентровано в Москві, де функціонують понад половину всіх видавництв країни, що випускають 88% сукупного тиражу.

Загалом, аналізуючи основні показники російського книговидання за 2019 р., зауважимо, що в галузі не зафіксовано різких стрибків вгору чи вниз щодо даних кількох останніх років. Кількість випущених книг і брошур, їх тираж та інші окремі характеристики, починаючи від 2015—2016 рр. залишаються практично стабільними. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на цю ситуацію 2020 р., як це відбулося і в інших країнах світу.

Польща

У 2019 р. польські видавництва встановили своєрідний рекорд, випускаючи 99 книг на день (усього понад 36 тис. друк. од.). Цей показник більший, аніж 2018-го, й не набагато менший, ніж у результативному 2017 р., згідно з інформацією, опублікованою Національною бібліотекою Польщі (НБП). Зокрема, 2019 р. до НБП надійшло 36 138 назв книжкових видань, 2018 р. — 33 919 (зростання на 2219 назв, або 6,5%), а 2017 р. — 36 260 назв [12].

Які книги видавали? На частку художньої літератури припадає 28%, наукові книги становлять

30%, науково-популярні та професійні видання — по 7%, релігійні та езотеричні, а також документальні й нариси — по 6%, путівники й підручники — по 5%, художні альбоми — 3%, графічні — 2%, довідкова література — 1%.

У звіті зазначено, що у планах випуску художньої літератури 2019 р. особливу увагу було приділено збільшенню кількості томів романів і новел, насамперед творів сучасних польських письменників. Автори дослідження припускають, що це може бути "ефект Токарчук": Нобелівська премія, що її здобула відома польська літераторка О. Токарчук, здатна виправдати сподівання видавців на сплеск інтересу читачів не лише до її творчості, а й до сучасної польської прози загалом.

У 2019 р. колекція видань для дітей і підлітків, як зазначено у звіті НБП, зросла в порівнянні з 2018-м. Вона збагатилася книгами, призначеними для наймолодшої аудиторії (1—5 років) і підлітків (для них найбільше було надруковано літератури у жанрі фентезі).

Фонди польських бібліотек поповнюються, але, як повідомляє дослідницька компанія Statista, кількість публічних бібліотек у країні повільно зменшується. У 2019 р. налічувалася 7881 публічна бібліотека, що на 44 установи менше порівняно з 2018 р. [13] На жаль, це загальносвітова тенденція, що 2019 р. лише поглибилася.

Іспанія

Для іспанських видавців 2019 р. був, мабуть, найуспішнішим за останні кілька років. Згідно з даними, зібраними Statista, кількість випущених книг становила 90 073 пр., що на 10,9% більше в порівнянні з 2018 р. та на 0,1% — із 2017 р. Це література різних жанрів, оприлюднена на традиційному чи будь-якому іншому носії, зокрема 72,5% загальної кількості видань, тобто 65 303 пр., — друковані книги, а решта 24 770 пр., або 27,5%, — електронні та аудіокниги, опубліковані в інтернеті.

У 2019 р. обсяг перших видань сягав 87 600 назв, а перевидань — 2477, що становить відповідно 97,3 і 2,7% загальної кількості випущеної літератури.

Найбільшу частку книг, що побачили світ 2019 р., присвячено суспільним і гуманітарним наукам (36,3%), далі — художня література (24,3%), науково-технічні видання (11,7%), книги для дітей і підлітків (11,2%), література для дозвілля (7,9%) [14].

Statista враховувала тільки книги, що 2019 р. були надруковані зареєстрованими видавцями й отримали ISBN. Самовидані книги до звіту не потрапили.

Самвидав: випробувальний майданчик для традиційної моделі книговидавництва

За даними американського видавництва Bowker, обсяги самовиданої літератури 2019 р. зросли майже

на 30% у порівнянні з 2018 р.; Amazon фіксує зростання майже на 40% [15]. З появою таких потужних мережевих платформ дедалі більше людей відмовляються від традиційної моделі публікації та зазвичай самостійно випускають і розповсюджують книги, здебільшого через інтернет.

Самостійна публікація може становити довгострокову загрозу усталеним алгоритмам книговидавництва, оскільки соціальні мережі дають користувачам змогу спілкуватися (і продавати) один одному літературу в значних обсягах. Водночас цей тренд також здатний стимулювати подальший розвиток галузі.

Хоча 2019 р. вийшло чимало творів, підготовлених і опублікованих авторами самостійно, немає чітких даних, що вони були помітними на ринку й успішно продавалися; більшість самовиданих книг мали наклад не більш як 50 примірників. Водночас самостійна публікація може відкривати нові ринки й розширювати аудиторію.

Які можливості надає цей сегмент книговидавцям? Малоімовірно, що традиційні видавці зможуть підтримати випуск мільйонів назв творів, котрі автори публікуватимуть самостійно впродовж кількох наступних років, але матимуть змогу побачити, почитати та оцінити ці книги. Самостійна публікація може запобігти певним фінансовим ризикам із накладом, оскільки автори тестують нові книги й нові ринки. Отже, самвидав здатний суттєво допомогти видавцям, адже надає можливість відбирати для друку твори, спираючись на показники їхньої популярності й визнання, на відміну від стандартної моделі, що передбачає ризиковані інвестиції. Самостійна публікація, покликана обійти гальмівні формальності традиційної видавничої індустрії, наразі стала випробувальним майданчиком для цієї усталеної системи.

Висновки. Аналіз книговидавництва у розвинених країнах світу дає змогу окреслити певні тенденції, притаманні книговидавництву 2019 р., зокрема: зменшення кількості книгарень і бібліотек; зростання обсягів реалізації книг різних форматів в інтернеті; поступове зниження інтересу до електронних книг, й посилення — до друкованих; зростання популярності аудіокниг; збільшення обсягів самвидаву, зменшення кількості назв книг, виданих зареєстрованими видавцями; скорочення накладів; зростання цін на літературу.

Розвиток інформаційних технологій сприяє поширенню самостійних публікацій. З появою платформ на кшталт Amazon дедалі більше людей відмовляються від традиційної моделі публікації, випускають і розповсюджують книги самостійно, здебільшого через інтернет.

Список використаних джерел

1. *Statista*. — Mode of access: <https://www.statista.com/statistics/411305/book-production-new-publications-in-germany/#:~:text=In%202019%2C%20roughly%2070.4%20thousand,German%20Publishers%20and%20Booksellers%20Association.> — Title from the screen.
2. *Review of the global book publisher market 2020—30: Impact of COVID-19 and recovery* DUBLIN, May 27, 2020 // PRNewswire. — Mode of access: <https://www.researchandmarkets.com.> — Title from the screen.
3. *Publishers Association*. — Mode of access: [https://www.publishers.org.uk/publications/yearbook2019/.](https://www.publishers.org.uk/publications/yearbook2019/) — Title from the screen.
4. *Statista*. — Mode of access: [https://www.statista.com/statistics/.](https://www.statista.com/statistics/) — Title from the screen.
5. *Worldometers*. — Mode of access: [https://www.worldometers.info/books/.](https://www.worldometers.info/books/) — Title from the screen.
6. *OpenBook Publishers*. — Mode of access: [https://www.openbookpublishers.com/.](https://www.openbookpublishers.com/) — Title from the screen.

7. *Statista*. — Mode of access: <https://www.statista.com/statistics/415289/print-format-and-digital-books-reading-consumption-france/>. — Title from the screen.
8. *Deutscher Verband der Verlage und Buchhändler*. — Mode of access: <https://www.boersenverein.de/boersenverein/>. — Title from the screen.
9. *Börsenverein des Deutschen Buchhandels*. — Mode of access: <https://www.boersenverein.de/>. — Title from the screen.
10. *Библиотечно-информационный комплекс*. — Режим доступа: <http://library.fa.ru/page.asp?id=1282>. — Загл. с экрана.
11. *Российское книгоиздание в 2019 году: удержать равновесие*. — Режим доступа: <http://www.unkniga.ru/bookrinok/knigniy-rinok/10444-rossijskoe-knigoizdanie-v-2019-uderzhat-ravnovesie.html>. — Загл. с экрана.
12. *Opowiesc*. — Mode of access: <https://zupelnieinnaopowiesc.com/2020/07/27/ponad-36-tys-ksiazek-wydanych-w-2019-roku-raport-biblioteki-narodowej/#:~:text=To%20wi%C4%99cej%2C%20ni%C5%BC%20rok%20wz%C5%9Bniej,informacji%20opublikowanych%20przez%20Bibliotek%C4%99%20Narodow%C4%85.&text=W%202019%20roku%20Biblioteka%20Narodowa,2017%20roku%2036%20260%20tytu%C5%82%C3%B3w>. — Title from the screen.
13. *Statista*. — Mode of access: <https://www.statista.com/statistics/948143/poland-number-of-public-libraries-and-branches/>. — Title from the screen.
14. *Publish news*. — Mode of access: <https://www.publishnews.es/materias/2020/06/12/el-725-de-los-libros-publicados-en-2019-se-hizo-en-papel>. — Title from the screen.
15. *Publishers weekly*. — Mode of access: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/publisher-news/article/81473-number-of-self-published-titles-jumped-40-in-2018.html>. — Title from the screen.

Mykhaylo Onyshchuk, Larysa Tatarinova

2019: the most successful year for book publishing before the COVID-19 pandemic

The COVID-19 pandemic has made significant adjustments to the life of each sector of the creative industry. One of those that has been hit hard by today's crisis is the book publishing industry. The crisis continues today, and it is too early to summarize the losses and losses in this area.

The article examines some trends in the development of world book publishing in 2019 before the pandemic COVID-19, summarizes the main indicators of the publishing industry in the leading countries. Based on the analysis of reports of the National Publishers' Associations, the peculiarities of publishing development, the ratio of printed and electronic books, the role and place of audiobooks in modern conditions are highlighted.

It is proved that self-publishing today creates a strong competition to traditional book publishing and distribution, and in the conditions of technological progress it can become a threat to traditional models of publication.

Keywords: publishing industry; publishing houses; printed book; eBook; audiobook; self-published; book market; publishers' association

Надійшла до редакції 8 лютого 2021 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 019.941-028.27:[026:63](477:100)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2021.2(295).15-19

Оксана Капралюк,

кандидат сільськогосподарських наук,
завідувач відділу науково-методичної роботи та наукового реферування
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН,
e-mail: oksanakapr@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2034-8958>

Реферативні бази даних із питань сільського господарства як засіб наукової комунікації

Розглянуто міжнародні галузеві бази даних (БД), а саме "Agricola", "Agris", "Agora", та низку статистичних БД, надано їх коротку характеристику, проаналізовано наповнення, обсяг, а також проблеми, що постають під час використання цих ресурсів. Схарактеризовано систему реферування національних видань із питань сільського господарства, що є важливою частиною інформаційного забезпечення наукових досліджень, технічних розробок, навчального процесу, оскільки реферативна база даних (РБД) наукових видань є не тільки найефективнішим інструментом інформаційного пошуку, а й узагальненою картиною поточного стану науки у країні.

Висвітлено роль Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН (ННСГБ НААН) — провідного науково-інформаційного центру аграрної галузі України — у формуванні галузевого інформаційно-реферативного ресурсу, а саме реферативного журналу "Агропромисловий комплекс України", що виходить чотири рази на рік від другого півріччя 1999 р. обсягом 400 рефератів. Вони охоплюють понад 31 тис. наукових публікацій за різними напрямками аграрної науки, котрі відображають науково-теоретичний, прикладний і комбінований спектр досліджень для подальшого нарощування ефективності агропромисловості на засадах ресурсозаощадження, екологічності, конкурентоспроможності. Проаналізовано основні заходи підготовчого етапу створення галузевого реферативно-інформаційного ресурсу. Висвітлено теоретичні, організаційні та методологічні засади реферування, шляхи розвитку вторинних інформаційних матеріалів. Наведено відомості щодо видання тематичних випусків реферативного журналу (РЖ) "Агропромисловий комплекс України" взагалі